

Sanojen vankina

Kun on luonnoltaan utelias tai muuten vain pohjattoman tiedonjanoinen, erilaiset sanastot, sanakirjat ynnä muut tietovarastot eivät koskaan ole tylsiä "retkikohteita".

Vanhaan hyvään aikaan sitä saattoi unohtua selaamaan vaikkapa oikeaa tietosanakirjaa, jossa silmät eksyivät hakusanan naapurustoon samalla aukeamalla tai kirjaa satunnaisesti lehteilemässä mihin tahansa uuteen aiheeseen.

Nykyisin kaikki haku digimaailmassa perustuu hakusanoihin, ja hakutulokset möllöttävät omilla sivuillaan yksinäisinä, vailla viereisten sanojen seurausta, saati satunnaista sivua jonne tuuli voisi näkymän vahingossa kääntää, johdattaen sanaseikkailijan kohti uusia löytöjä. Mutta maailma muuttuu ja me kenties siinä mukana, ehkä pienellä viiveellä.

Kielikin uudistuu jatkuvasti ja Kotus eli Kotimaisten kielten keskus lisäälee säännöllisesti mainioon sanakirjaansa uusia vakiintuneita suomen kielen sanoja. Sanakirjaa kartutetaan kokonaan uusilla sanoilla, päivitetään vanhojen sanojen uusia merkityksiä ja ajanta-

saistetaan sana-artikkeleita kuvaamaan paremmin nykykieltä.

Yksi ristikoihinkin viime vuosina tiensä löytänyt uusi sanatuttavuus on UMAMI. Sanan merkitystä miettiessä voi kirjaimellisesti sanoa, että siinä se kielen päällä pyörii. Kyseessä on tietenkin viides perusmaku, joka kuvaa lihaisaa makuelämystä. Vanhat tututhan olivat karvas, suolainen, hapan ja makea.

Kielitoimiston sanakirjaan päätyvät uudet sanat ovat nykykieleen vakiintuneita ja sanakirjan toimituksen tarkan seulan läpäisseitä sanoja. Muutamasta aivan tuoreimmasta sanakirjan lisäyksestä mainittakoon sanat HUOLI-ILMOITUS, JOKAISENOIKEUS, PÖRSSISÄHKÖ ja FATBIKE.

Sanakirjaan vielä päätymättömiä sanoja puolestaan voivat sanojen ystävät bongata Kotuksen julkaisemista kuukauden sanoista sekä vuosittain julkaistavasta vuoden sanapöytäkirjasta -koosteesta. Toukokuun 2024 kuukauden sana oli ajankohdan säätä hyvin kuvaava MAASTOPALOVAIROITUS.

Toukokuun 2023 kuukauden sana oli KÄÄRIJÄNVIHREÄ. Jos muistat kuullesi tuon sanan jo 1970-luvulla Viljoenolta, muistat takuuvarmasti väärin!

Hyvää alkanutta elokuuta kaikille!

Pasi Paavilainen

pasi.paavilainen@ristikkoakatemia.fi

Lähetätkää ristikkoaiheisia kysymyksiä ja mielipiteitä osoitteeseen kysymys@ristikkoakatemia.fi